

De libellenpopulatie van een bijzondere biotoop (Odonata)

door

JEAN BELLE

In de afgelopen vier jaren heb ik me o.a. geïnteresseerd voor de samenstelling van de Odonatafauna van een paar bijzondere biotopen in Nederland. Aan één van deze is dit artikel hoofdzakelijk gewijd. Het betreft hier een kunstmatige vijver van relatief recente datum gelegen in de Loener Mark ten zuiden van Apeldoorn.

De vijver ligt vrij gunstig ten opzichte van de zon en enigszins beschut in een (kunstmatig?) dal. Hij is min of meer sikkelvormig, circa 30 meter lang en 10 meter breed. De bodem en de oevers zijn gecementeerd, zodat het regenwater dat langs de zandige hellingen in het bassin stroomt, verzameld wordt. Het water reikt niet hoger dan tot aan de knie. In de vijver en langs de oevers ervan heeft zich ondanks de gecementeerde bodem een tamelijk weelderige vegetatie ontwikkeld. In de onmiddellijke omgeving vindt men heide, maar op enige afstand ook loof- en dennenbos.

Een onderzoek naar de samenstelling van de libellenfauna bij deze vijver in de afgelopen vier jaren gedaan leverde 19 soorten op, dat is meer dan een kwart van de uit Nederland bekende libellen. Ze zijn in de hieronder volgende lijst genoemd tezamen met hun frequentie.

1. <i>Lestes dryas</i> Kirby	x
2. <i>L. sponsa</i> (Hansem.)	x x x x
3. <i>L. viridis</i> (v. d. Lind.)	x x x x
4. <i>Coenagrion puella</i> (L.)	x x
5. <i>Enallagma cyathigerum</i> (Charp.)	x x x x
6. <i>Ischnura elegans</i> (v. d. Lind.)	x x
7. <i>Pyrrhosoma nymphula</i> (Sulz.)	x x x x
8. <i>Aeshna cyanea</i> (Müll.)	x x x
9. <i>Ae. grandis</i> (L.)	x
10. <i>Ae. juncea</i> (L.)	x x x
11. <i>Ae. mixta</i> Latr.	x
12. <i>Anax imperator</i> Leach	x
13. <i>Leucorrhinia dubia</i> (v. d. Lind.)	x
14. <i>L. rubicunda</i> (L.)	x
15. <i>Libellula quadrimaculata</i> L.	x x x
16. <i>Orthetrum cancellatum</i> (L.)	x x
17. <i>Sympetrum danae</i> (Sulz.)	x x x
18. <i>S. flaveolum</i> (L.)	x x x
19. <i>S. vulgatum</i> (L.)	x x x

De betekenis van de frequentiekruisjes is als volgt: x x x x in zeer grote aantallen; x x x vele exemplaren; x x verscheidene exemplaren; x één eemplaar of enkele exemplaren.

Sommige van de gevangen exemplaren van *Aeshna juncea* blijken een zwak ontwikkelde gele tweede antehumerale streep onmiddellijk voor de humerale naad te bezitten. In de collectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden bevindt zich één exemplaar met dezelfde kleurafwijking; het dier is eveneens van de Veluwe afkomstig.

Omdat de oevers van de vijver gemakkelijk te betreden zijn, kan men nauwkeurig nagaan wanneer de verschillende libellesoorten uitkomen. De eerste larvehuiden van *Aeshna cyanea* bijvoorbeeld vindt men al eind juni! Een andere bijzonderheid is, dat de eerste, in begin mei, uitgekomen exemplaren van *Pyrrhosoma nymphula* grote aantallen watermijtelarven aan de onderzijde van de pterothorax bij zich dragen. Een uitgebreid en nauwkeurig onderzoek van deze biotoop schijnt de moeite waard te zijn.

Ik wil ook nog de aandacht vragen voor een andere vijver, nl. het Melickerven. Dit is ontstaan door afdamming van het verlengde van het dal waar zich voorheen het Herkenboschse ven bevond, dat nu drooggelegd is. De grens met Duitsland loopt dwars door het Melickerven en ongeveer door het midden van de dam. Het water in het ven is kristalhelder en er heeft zich een prachtige bodemen oevervegetatie ontwikkeld. In verband met de grote afstand tot mijn standplaats werd een regelmatig bezoek en dus een systematisch onderzoek naar de libellenpopulatie van deze biotoop onmogelijk.

Vermeldenswaard is de vangst aldaar door mij van *Somatochlora arctica* (Zett.) (1 ♂) en *Cordulegaster boltoni* (Donov.) (1 ♀) op 8 juni 1969. De ontdekking van de laatste soort is hoogst interessant. Het gevangen wijfje was een juist uitgekomen exemplaar en kwam onbeholpen uit de richting van het water vliegen. Het ligt voor de hand hier te veronderstellen, dat het dier in het ven zelf tot ontwikkeling is gekomen en dat de soort zich in dit geval aangepast heeft aan de milieuveranderingen. Ook ROBERT (1958) maakt melding van eierleggende exemplaren van *Cordulegaster boltoni* in stilstaand water (Lobsigensee). De soort vindt men gewoonlijk bij beschutte heldere beken.

Het bovenvermelde wijfje van *Cordulegaster boltoni* is niet het eerste in Nederland gevangen vrouwelijk exemplaar van deze soort. Twee jaar eerder ving ik twee wijfjes van deze zeldzame soort (tezamen met 9 ♂) aan de Dommel bij Borkel (21 juli 1967). Deze laatste prachtige vindplaats werd door mij bezocht naar aanleiding van een mededeling door de heer LIEFTINCK, die tezamen met de heer GEIJSKES de soort daar enige dagen te voren ontdekte.

Tenslotte nog een opmerking in het algemeen. Het is gewenst om bij zeldzame vangsten volledige vindplaatsgegevens te vermelden. Als voorbeeld moge dienen het bij Bakkum gevangen mannelijk exemplaar van *Crocothemis erythraea* (Brullé). In *Ent. Ber., Amst.* 28: 156, 183 en 240 (1968) genoot deze libel een nogal ongewone belangstelling. De speld van het opgezette dier is voorzien van drie etiketten, waarop respectievelijk te lezen staat: „E. J. Kortenoever.”, „Bakkum 1.VII.1959 coll. P.W.N.” en „*Crocothemis e. erythraea* Br. dt. Lief-tinck '60”. De naam van de heer DE BOER, die het dier gevangen heeft, komt op geen van de etiketten voor. Dit is jammer, omdat het hier een belangrijke

vondst betreft. De naam „E. J. Kortenoever” op het eerstgenoemde etiket is wel zeer misleidend.

Ik heb een mannelijk exemplaar van *Crocothemis erythraea* ontmoet op de rechter Maasoever bij Elsloo, Limburg. Die dag, 30 juni 1968, was het droog en warm maar niet erg zonnig, omdat de lucht op grotere hoogte heilig was. Behalve nog enige Zygoptera-soorten (*Calopteryx*, *Platycnemis*, *Ischnura*) was geen andere libel in de omgeving te zien. Het dier, dat door zijn helder rode kleur bijzonder sterk opviel, gaf niet de indruk schuw te zijn. Het rustte tenslotte uit tegen een laaghangend dood takje toebehorend aan één van de vele bomen die daar de Maasoever sieren en kon zeker wel een minuut of vijf lang nauwkeurig worden bestudeerd. Het bevond zich juist iets te hoog om gevangen te kunnen worden.

Summary

The author would invite special attention to the Odonata fauna of some artificial ponds in the Netherlands. In the one near Herkenbosch (Melickerven) (Netherlands Limburg) the species *Somatochlora arctica* (Zett.) and *Cordulegaster boltoni* (Donov.) seem to breed.

Geciteerde literatuur

ROBERT, P. A., 1958. Die Libellen. Creatura Naturkundliche K + F-Taschenbücher 4. Kümmerly & Frey, Geographischer Verlag, Bern.

Velp (Gld), Onder de Beumkes 35.

Verzoek. Namens de afdeling Allergologie van het Academisch Ziekenhuis te Leiden bereikte mij het verzoek mee te willen werken aan de verlichting van de ernstige overgevoeligheid voor de prik van de Regendaas bij één van hun patiënten. Het betreft hier één of alle soorten van het genus *Haematopota* (in K.N.N.V.-tabel 38: „De Nederlandse dazen (Tabanidae) en horzels (Oestridae)” abusievelijk *Chrysozona* genoemd). De meest algemene soort is *H. pluvialis* (L.), de Gewone Regendaas, die vooral bij regenachtig weer probeert u als bloeddonor te gebruiken. De 6-10 mm grote dieren zijn gemakkelijk te herkennen — en dat geldt voor alle inheemse soorten uit het genus — aan de grijze habitus en aan de gevlekte of gemarmerde vleugels (niet gebandeerd!).

Daar voor de bereiding van het desensibiliserings-agens enkele honderden exemplaren van de Regendaas nodig zijn, doe ik langs deze weg een beroep op uw medewerking. Als u de goede plek bij de juiste weersgesteldheid treft kunt u snel grote aantallen vangen. Na verdoving in normale aetherbuis gaarne droog opsturen aan: Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Raamsteeg 2, Leiden, of een berichtje per telefoon (01710-43844). — P. J. VAN HELSDINGEN.

Odezia atrata L. (Lep., Geometridae). Bij uitzondering dringt deze soort wel eens tot in het zuiden van Limburg door. Zie Catalogus-LEMPKE 8 : 560, 1949, en suppl. 15 : 1127, 1969. Een vindplaats geheel buiten dit gebied is Bergeijk, waar ik 28.VI.1970 een paartje ving. Toen ik na een week nog eens ging kijken, vloog er weer één. Later heb ik de vlinder er niet meer gezien.

W. VERHAAK, Bosdijk 1004, Eindhoven.

[Deze vangst maakt het wel zeer waarschijnlijk, dat Ir. HARDONK toch gelijk had, toen hij me vertelde, dat hij *atrata* bij Bergeijk had zien vliegen en dat hij zich niet vergist had met *Minoa murinata*. Cf. suppl. 15 : 1131. — LPK.]